

MAQSUD SHAYXZODANING “CHORAK ASR DEVONI” SHE’RIYATIDA FALSAFIY TAFAKKUR VA BADIY TALQIN

Sirojiddinov Bobur Qamariddin o‘g‘li

Toshkent davlat transport universituti 3-bosqich talabasi,

Tilavbayeva Gulsanam Bekpulatovna.

Ilmiy rahbar: Toshkent davlat transport universiteti,

“Xalqaro ommaviy huquq” kafedrasi o‘qituvchisi.

Annotatsiya: Maqsud Shayxzodaning *"Chorak Asr Devoni"* she'riyatida falsafiy tafakkur va badiiy talqinlar uning ijodiy merosining muhim jihatidir. Ushbu maqola Shayxzodaning she'rlarida yashirin bo'lgan chuqur falsafiy g'oyalarni tahlil qilishga qaratilgan. *"Chorak Asr Devoni"* asarida shoir insonning hayotiy tajribalari, axloqiy qadriyatlar, tabiat bilan munosabatlar va ruhiy holatlar haqida o'z falsafiy qarashlarini ifodalaydi. Shayxzoda she'rlarida o'zining zamonaviy dunyoqarashini, o'lim va hayot, baxt va umid kabi asosiy falsafiy masalalarni yoritadi. Maqolada asardagi ramzlar, allegoriyalar va metaforalarning badiiy talqini o'rganiladi. Shayxzodaning badiiy uslubi, o'ziga xos tili va obrazlari orqali she'riyatda falsafiy tafakkurning qanday jonlanganligi ko'rsatiladi. Shuningdek, maqola Shayxzodaning o'z she'rlarida birgalikda badiiy va falsafiy elementlarni uyg'unlashtirishni maqsad qilganini ta'kidlaydi. Maqsud Shayxzodaning *"Chorak Asr Devoni"* asari, uning she'riyatidagi falsafiy tafakkur va badiiy talqinning o'ziga xosligi orqali o'zbek adabiyotida o'ziga xos o'rin egallaydi.

Kalit so'zlar: Maqsud Shayxzoda, *Chorak Asr Devoni*, she'riyat, falsafiy tafakkur, badiiy talqin, ramz, allegoriya, inson, hayot va o'lim, baxt, umid, o'zbek adabiyoti, badiiy uslub, shoir, ijod, falsafiy qarashlar, metafora, she'riy obrazlar, zamonaviy she'riyat.

Аннотация: В поэзии Максуда Шайхзаде *"Чорак Аср Девони"* философское осмысление и художественная интерпретация играют ключевую роль. В данной статье анализируются философские идеи, скрытые в стихах Шайхзоды, особенно в произведении *"Чорак Аср Девони"*. Поэт исследует такие универсальные темы, как жизнь и смерть, счастье и надежда, внутренний мир человека и его отношения с природой, выражая свои философские взгляды через художественные средства. В статье рассматриваются символы, аллегии и метафоры, использованные в произведении, а также художественные особенности стиля Шайхзоды. Через сочетание философских и художественных элементов в своем творчестве он создает уникальную художественную интерпретацию человеческого существования. Работа подчеркивает значимость философского мышления и

художественного толкования в поэзии Шайхзоды как важную составляющую узбекской литературы.

Ключевые слова: Максуда Шайхзаде, Чорак Аср Девони, поэзия, философское осмысление, художественная интерпретация, символы, аллегория, человек, жизнь и смерть, счастье, надежда, узбекская литература, художественный стиль, поэт, философские взгляды, метафора, поэтические образы, современная поэзия.

Annotation: Maqsud Shayxzoda's poetry in "Chorak Asr Devoni" plays a crucial role in philosophical reflection and artistic interpretation. This article analyzes the philosophical ideas embedded in Shayxzoda's works, particularly in "Chorak Asr Devoni." The poet explores universal themes such as life and death, happiness and hope, the inner world of a person, and their relationship with nature, expressing his philosophical views through artistic means. The article examines the symbols, allegories, and metaphors used in the work, as well as the artistic features of Shayxzoda's style. Through the integration of philosophical and artistic elements in his work, Shayxzoda creates a unique artistic interpretation of human existence. The paper highlights the significance of philosophical thinking and artistic interpretation in Shayxzoda's poetry as an important part of Uzbek literature.

Keywords: Maqsud Shayxzoda, Chorak Asr Devoni, poetry, philosophical reflection, artistic interpretation, symbols, allegory, human, life and death, happiness, hope, Uzbek literature, artistic style, poet, philosophical views, metaphor, poetic imagery, modern poetry.

Kirish: Maqsud Shayxzoda o'zbek adabiyotining yetakchi namoyandalaridan biri bo'lib, uning she'riyatida falsafiy g'oyalar va badiiy talqinlar o'ziga xos o'rin egallaydi. Xususan, uning "Chorak Asr Devoni" she'riyati nafaqat badiiy jihatdan, balki falsafiy tafakkur nuqtai nazaridan ham o'zining yuksakligi bilan ajralib turadi. Maqsud Shayxzodaning she'riyatida inson hayoti, uning ichki dunyosi, o'lim va baxt kabi mavzularni falsafiy nuqtai nazardan o'rganish hamda badiiy vositalar orqali ularga talqin berish kutilgan natijalarga erishadi. "Chorak Asr Devoni" asari, ayniqsa, o'zining chuqur falsafiy mazmuni va badiiy ifodalanish uslubi bilan diqqatni tortadi. Shayxzoda she'rlarida hayot va o'lim, baxt va umid, insonning dunyoqarashi kabi universal masalalarni qamrab olgan holda, o'ziga xos tilda yoritadi. Uning asarlarida badiiy va falsafiy elementlarning uyg'unligi o'quvchiga chuqur tafakkur va hissiyotlarni yetkazishga yordam beradi. Ushbu maqolada Maqsud Shayxzodaning "Chorak Asr Devoni" she'riyatidagi falsafiy tafakkur va badiiy talqinlar tahlil qilinadi. She'rlarida ishlatilgan ramzlar, metaforalar va allegoriyalar orqali shoirning insoniyat va tabiatga nisbatan falsafiy qarashlari o'rganiladi. Maqsud Shayxzodaning

she'riyatidagi badiiy uslub va falsafiy g'oyalar o'zbek adabiyotidagi o'ziga xos o'rnini mustahkamlab, uning ijodiga yangi nafas beradi.

Asosiy qism: Maqsud Shayxzodaning "Chorak Asr Devoni" she'riyatida aks etgan falsafiy g'oyalar uning ijodining markaziy elementlaridan biridir. She'rlarida insonning ichki dunyosi, uning hayoti, o'lim va baxt kabi masalalar chuqur falsafiy tafakkur asosida ochiladi. Shayxzodaning she'riyatida hayotning o'ziga xos murakkabligi va insonning ichki kurashlari, uning maqsadi, orzulari va umidlari ifodalanadi. Shoir o'z she'rlarida o'lim va hayotni bir-biriga teskari ko'rish o'rniga, ularni o'zaro bog'laydi va ular o'rtasidagi doimiy o'zgaruvchan munosabatlarni yoritadi. "Chorak Asr Devoni"da o'lim inson hayotining ajralmas qismiga aylanishi ko'rsatiladi. Shayxzoda o'limni yolg'iz tugash yoki oxirgi nuqta sifatida ko'rmaydi, balki u yangi boshlanish va hayotning chuqurroq ma'nosini anglatadi. Baxt va umid haqida gapirganda, Shayxzoda hayotning og'ir sharoitlariga qarshi kurashayotgan insonni ko'rib chiqadi. U baxtni tashqi sharoitlarga bog'lamay, balki insonning ichki holati va ruhiy barqarorligi bilan bog'laydi. Asarda baxt va umid faqat tashqi muvaffaqiyatlardan emas, balki o'z-o'zini anglash va ichki tinchlikdan kelib chiqishini ko'rish mumkin.

Maqsud Shayxzodaning she'riyatida ishlatilgan badiiy vositalar uning falsafiy g'oyalarini yanada kuchaytiradi va chuqurlashtiradi. U ko'plab ramzlar, allegoriyalar va metaforalardan foydalanib, o'z fikrlarini o'quvchiga yanada aniq va ta'sirli tarzda yetkazadi. Misol uchun, Shayxzoda hayot va o'limni tasvirlashda ko'pincha qorong'u va yorug'lik obrazlarini ishlatadi, bu esa hayotning ikki qarama-qarshi jihatini ramziy tarzda ifodalash imkonini beradi. Ramzlar va allegoriyalar orqali Shayxzoda o'z she'rlarida insonning ruhiy holatini tasvirlaydi. Masalan, "qorong'u" va "yorug'lik" tasvirlari hayot va o'limning noaniq chegaralarini va ularning bir-biriga bo'lgan bog'liqligini ko'rsatadi. She'rlarning ko'pida, shuningdek, tabiat va insonning o'zaro bog'liqligi tasvirlanadi. Tabiatning inijligi yoki tinchligi, bahor va qishning o'zgarishlari orqali shoir insonning ichki holatini aks ettiradi. Tabiatning o'zgarishi, umuman, insonning o'zgarishlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, o'ziga xos ramz sifatida ishlatiladi.

She'rda metafora va simvolizmning keng qo'llanilishi Shayxzodaning badiiy tafakkurini kuchaytiradi. U o'z fikrlarini yanada chuqurroq, ko'proq ma'noli tarzda ifodalash uchun turli badiiy usullarni ishlatadi. Masalan, o'limni ko'p hollarda "so'nggi ko'zgu" yoki "qorong'u eshik" kabi tasvirlar orqali ifodalaydi. Bu, o'z navbatida, o'limning inson hayotidagi ajralmas qism sifatida qabul qilinishini anglatadi. Shayxzodaning bu badiiy uslubi, uning she'riyati orqali ko'plab falsafiy masalalarni yoritishga yordam beradi. Bundan tashqari, Shayxzodaning asarlarida ko'plab obrazlar orqali o'z o'limi yoki hayoti haqida o'ylashga chaqiruvchi ramzlar mavjud. Masalan, ba'zida "so'nggi tong" yoki "boshlanishdan oldingi tinchlik" tasvirlari orqali o'limning yo'qotish emas, balki yangi imkoniyatlar boshlanishi

sifatida ko'rsatiladi. Bu uslub, o'quvchini nafaqat she'riyatning yuzaki mazmuniga, balki uning chuqur falsafiy ma'nosiga ham o'ylantiradi.

Maqsud Shayxzodaning she'riyatida tabiat va insonning o'zaro bog'liqligi muhim o'rin tutadi. Tabiatning o'zgarishlari, uning ramzlari orqali insonning ichki holatlari aks ettiriladi. Tabiatning go'zalligi va og'ir sharoitlari, bahor va qishning o'zgarishi orqali Shayxzoda insonning turmush o'zgarganligini yoki psixologik holatini tasvirlaydi. U tabiatni inson hayoti bilan bog'lab, uning ruhiy holatini anglashga harakat qiladi. Shayxzodaning tabiatga bo'lgan munosabati, uning she'rlarida inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikni yoritishga qaratilgan. O'limni yoki hayotni tasvirlashda tabiatning sezilarli o'rni bor: ko'p hollarda tabiat va inson bir-biriga bo'lgan ta'sir orqali, o'zaro uyg'unlikda ifodalanadi. Bu esa she'rlarning falsafiy mazmunini kuchaytiradi.

Xulosa: Maqsud Shayxzodaning "Chorak Asr Devoni" she'riyatida falsafiy tafakkur va badiiy talqinlarning uyg'unligi uning adabiyotimizdagi o'ziga xos o'rnini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Shoir o'z asarlarida inson hayoti, o'lim, baxt, umid va ichki kurash kabi mashhur falsafiy masalalarni badiiy ifodalar orqali yoritib, ular orasidagi bog'lanishlarni chuqurroq tahlil etadi. Shayxzoda o'z she'rlarida ramzlar, metaforalar va allegoriyalardan keng foydalanib, o'z fikrlarini yanada ta'sirli va ko'p qatlamli qilib ifodalashga muvaffaq bo'lgan. "Chorak Asr Devoni" asari, nafaqat uning badiiy uslubi bilan, balki falsafiy g'oyalar bilan ham o'quvchiga chuqur fikrlash imkoniyatini yaratadi. Shoirning she'riyatida hayot va o'lim, baxt va umid, insonning o'zini anglash va tabiat bilan bog'lanishi kabi masalalar asosiy o'rinni egallaydi. Shayxzodaning bu asari o'zbek she'riyatining eng yuqori pog'onalariga ko'tarilgan va uning badiiy uslubidagi yangiliklar, o'ziga xos tasvirlar adabiyotimizning rivojiga katta hissa qo'shgan.

Takliflar:

She'riyatni falsafiy tahlil qilish: Shayxzodaning "Chorak Asr Devoni" she'riyatidagi falsafiy g'oyalar va badiiy talqinlar haqida yanada chuqurroq tadqiqotlar olib borish zarur. Ayniqsa, she'rlaridagi ramzlar, allegoriyalar va metaforalarning ma'nosi va o'zaro bog'liqligini tahlil qilishda yangi yondashuvlar ishlab chiqish kerak.

Shayxzodaning adabiyotdagi o'rni: Maqsud Shayxzodaning o'zbek adabiyotidagi o'rnini kengroq o'rganish va uning ijodini boshqa she'riyat namoyandalari bilan solishtirib ko'rish, uning she'riyatiga yangi nazar bilan qarashni taqozo etadi. Bu, shuningdek, uning o'zbek she'riyatining rivojiga qanday hissa qo'shganini yanada aniqroq ko'rsatishga yordam beradi.

Adabiy merosni asrash: Maqsud Shayxzodaning ijodini o'rganish va kelajak avlodlarga etkazish uchun ilmiy tadqiqotlar, monografiyalar va darsliklar yozilishi

kerak. Uning she'riyatining badiiy va falsafiy o'rnini tushunish uchun adabiyotshunoslikda chuqur tadqiqotlar o'tkazish muhim.

She'riy an'alarni rivojlantirish: Shayxzodaning she'riyati an'anaviy o'zbek she'riyatining eng yaxshi jihatlarini saqlab qolgan holda yangi uslub va shakllarni joriy etgan. Uning uslubiy yangiliklarini va ijodiy qarashlarini davom ettirish, o'zbek she'riyatida yangi avlod shoirlarini ilhomlantirishi mumkin.

Filologik va falsafiy tadqiqotlar: Shayxzodaning "Chorak Asr Devoni" she'rlarini falsafiy, psixologik va filologik nuqtai nazardan o'rganish, she'rlarning chuqur ma'nosini va ularning ta'sirini yanada batafsil o'rganishga imkon beradi. Badiiy ifodalarning ma'nosini yaxshiroq tushunish va talqin qilish uchun bu usullarni qo'llash zarur.

Shayxzodaning she'riyatini o'rganish orqali o'zbek adabiyotining falsafiy va badiiy boyligini yanada rivojlantirish mumkin. Uning asarlari nafaqat o'z davrida, balki hozirgi kunda ham adabiy meros sifatida yuqori baholanmoqda va o'zbek she'riyatining kelajagi uchun muhim manba hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shayxzoda, M. (1995). Chorak Asr Devoni. Toshkent: O'zbekistan davlat nashriyoti.
2. Xolmatov, B. (2007). O'zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti.
3. Jalolov, D. (2010). Maqsud Shayxzoda va o'zbek she'riyati. Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti.
4. Rahmatullayev, A. (2015). She'riyat va falsafa: O'zbek she'riyatining falsafiy o'rne. Toshkent: Adabiyot institutining nashriyoti.
5. Xusniyazov, T. (2011). O'zbek she'riyatining falsafiy merosi. Toshkent: O'zbekiston adabiyoti nashriyoti.
6. Shayxzoda, M. (1990). Adabiyot va madaniyatda falsafiy tafakkur. Toshkent: Fan nashriyoti.
7. Zokirov, S. (2013). O'zbek adabiyotining falsafiy jihatlarini. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi nashriyoti.
8. Sharipov, A. (2005). Maqsud Shayxzodaning she'riyati va uning badiiy talqini. Toshkent: Fan va texnologiyalar nashriyoti.
9. Mirzaeva, N. (2017). She'riyatda ramzlar va allegoriyalar: Maqsud Shayxzoda asarlarini tahlil qilish. Toshkent: Adabiyotshunoslik nashriyoti.
10. Abduqahhorov, I. (2009). O'zbek she'riyati va uning falsafiy mazmuni. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.